

УДК 330. 332

Р.Ю. Тормосов, І.І. Степаненко*Київський національний університет будівництва і архітектури, Київ***ДЖЕРЕЛА ФІНАНСУВАННЯ
ЕНЕРГООЩАДНОСТІ У ВНЗ**

Розглянуто можливі джерела фінансування енергоощадної діяльності вищих навчальних закладів. Проведено аналіз джерел фінансування енергозберігаючих заходів та визначено їх особливості для державних та приватних вишів. Запропоновано розширити перелік фінансових джерел за рахунок застосування механізму державно-приватного партнерства.

Ключові слова: енергоощадність, вищий навчальний заклад, джерело фінансування, державно-приватне партнерство

Постановка проблеми

Відповідно до даних сайту www.osvitainfo.com.ua, в Україні нараховується 316 вищих навчальних закладів державної або комунальної форми власності та 142 приватних ВНЗ. закладів освіти. Переважна більшість із державних ВНЗ, підпорядкована Міністерству освіти і науки, молоді та спорту України. Зрозуміло, що повноцінне фінансування такої великої кількості закладів з державного бюджету є досить проблематичним. Останніми роками фінансування ВНЗ здійснюється лише за соціальними статтями – на оплату праці колективу ВНЗ та виплату стипендій, і не в повному обсязі на оплату комунальних послуг.

Тобто, централізованих фінансових джерел для активної діяльності з енергозбереження та впровадження енергоощадних заходів державні ВНЗ практично не мають.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Наказом № 147 Міністерства освіти і науки України від 26.02.2010 затверджено «Програму Міністерства освіти і науки України щодо зменшення споживання енергоресурсів навчальними закладами та установами освіти, підпорядкованими Міністерству, і фінансування яких здійснюється з

державного бюджету, на 2010 — 2014 рр.». Програма спрямована на відносне скорочення бюджетних видатків на оплату енергоресурсів та води навчальними закладами та установами освіти, підпорядкованими Міністерству, шляхом впровадження енергоефективних заходів.

Обсяги та джерела фінансування за роками визначено у таблиці.

Таблиця

**Прогнозні обсяги та джерела фінансування
(2010–2014 рр.)¹**

Джерела фінансування	Обсяг фінансування, тис. грн	У тому числі за роками				
		2010	2011	2012	2013	2014
Державний бюджет	101953,0	2040 2	2225 1	2415 8	2027 7	1486 5
Гранти	2150,0	800	400	400	350	200
РАЗОМ	104103,0	2120 2,0	2265 1,0	2455 8,0	2062 7,0	1506 5,0

¹ Джерело: Дані з Програми Міністерства освіти і науки України щодо зниження споживання енергоресурсів навчальними закладами та установами освіти, підпорядкованими Міністерству, і фінансування яких здійснюється з державного бюджету на 2010 — 2014 рр.

Основним джерелом фінансування програми визначено державний бюджет. Передбачені програмою інші джерела – гранти – складають трохи більше 2 млн. грн.

У програмі зазначено, що навчальні заклади та установи освіти, бюджетне фінансування яким на впровадження енергоефективних заходів програмою не передбачено, зобов'язані забезпечити зменшення споживання енергоресурсів і води, а також скорочення бюджетних видатків на них на 2...3 % щорічно протягом 2010...2014 рр. порівняно з рівнем 2009 р.

Тобто упроваджувати енергоефективні заходи потрібно, але джерела їх фінансування ВНЗ має знаходити самостійно.

Тому дослідження, присвячені визначенню джерел фінансування впровадження програм енергозбереження у ВНЗ є актуальними.

Існують суттєві відмінності в можливості фінансування енергоощадних проектів для державних і приватних вищих навчальних закладів.

Наведемо порівняння потенційних джерел фінансування інноваційно-інвестиційних програм розвитку ВНЗ державної і приватної форм власності.

1. Для державних ВНЗ одним із важливих джерел є Бюджетне фінансування, з урахуванням кількості бюджетних місць. Приватний ВНЗ не має державного замовлення і, відповідно, такого фінансування.

2. Державний ВНЗ є неприбутковою організацією, а приватний може використовувати чистий прибуток, закладений у кошторис витрат на навчання. Використання цього прибутку не обмежується.

3. Приватний ВНЗ – може використовувати внески власників, учасників чи акціонерів, заборгованість по виплаті дивідендів перед ними. Державний заклад такої можливості не має.

4. Для державного ВНЗ джерелом фінансування можуть бути капітальні витрати, що формуються за рахунок спецфонду і залежать від кількості студентів контрактної форми навчання та вартості навчання за рік. Приватний ВНЗ може вкладати інвестиції, обсяг яких залежить від рівня прибутковості роботи ВНЗ.

5. Амортизаційні відрахування також можуть бути джерелом фінансування (згідно з цільовим використанням), при цьому капітальні витрати переносяться на поточні витрати і не

збільшують балансову вартість об'єкта (норма амортизації є фіксованою). Приватний ВНЗ також може використовувати амортизаційні відрахування (згідно з цільовим використанням), але капітальні витрати переносяться на балансову вартість об'єкта, якщо їх сума більше 10% вартості об'єкта (норма амортизації не є фіксованою).

6. Приватний ВНЗ може вдатися до емісії цінних паперів, державний заклад не має такого джерела.

7. Міжнародні гранти є доступним джерелом фінансування енергоощадної діяльності ВНЗ незалежно від його форми власності та підпорядкування.

8. Комерційні кредити міжнародних та вітчизняних банківських чи небанківських структур доступні і державному, і приватному ВНЗ. В Україні діють багато й вітчизняних та зарубіжних банківських структур. Проте, якщо приватний учбовий заклад може взяти кредит у такої організації на загальних підставах і без особливих ускладнень, то державні вузи мають виконувати вимоги Постанови КМУ від 15 червня 2011 року № 809 «Про затвердження Порядку погодження залучення державними підприємствами, у т.ч. господарськими товариствами (крім банків), у статутному капіталі яких 50 та більше відсотків акцій (часток, паїв) належить державі, кредитів (позик), надання гарантій або поруки за такими зобов'язаннями», що передбачає необхідність отримання дозволу Міністерства фінансів України на кредит та підготовку значної кількості відповідної документації.

9. Також незалежно від форми власності та підпорядкування вищі освітні заклади можуть використовувати кошти міжнародних фінансових неприбуткових організацій та благодійну допомогу.

Наразі основні і додаткові джерела фінансування програми енергозбереження у державному ВНЗ можуть бути такими:

- зменшення суми поточних витрат шляхом економії енергоносіїв;
- відрахування з фонду капітального будівництва;
- амортизація за цільовим використанням;
- плата за оренду майна;
- оплата за навчання за контрактом у випадку приросту контингенту студентів;

- відрахування з фінансування НДР, виконаних ВНЗ, з розробки та впровадження енергозберігаючих заходів для підприємств (організацій, установ);

- кошти міжнародних фінансових організацій, міжнародні гранти та кредити.

Зупинимось окремо на фінансуванні програми енергозбереження за рахунок коштів міжнародних інституцій (Світовий Банк, Міжнародний та Європейський банк реконструкції та розвитку, Північна екологічна фінансова корпорація, Міжнародна фінансова корпорація, Інвестиційний фонд «Євразія» тощо). Ці фінансові організації працюють на національному та місцевому рівнях. Наприклад, для Світового Банку пріоритетом у співпраці з Україною є підвищення енергоефективності комунального та муніципального господарства.

Зрозуміло, що фінансові інститути такого рівня не працюватимуть безпосередньо з ВНЗ. Але навчальний заклад може стати партнером, залученим до виконання масштабного проекту в місті або регіоні.

Також існують фінансові організації, які підтримують невеликі екологічні та енергозберігальні проекти. Такою є Північна екологічна фінансова корпорація (НЕФКО), що створена на основі міжурядової угоди між п'ятьма країнами Північного регіону (Данією, Фінляндією, Ісландією, Норвегією і Швецією). НЕФКО фінансує проекти з охорони довкілля в Центральній і Східній Європі, включаючи Росію, Білорусь та Україну. Організація спрямовує свої основні зусилля на підтримку проектів невеликих розмірів, які залишаються поза увагою великих фінансових донорів, але є критично важливими, оскільки відповідають конкретним потребам місцевих зацікавлених сторін і зазвичай є простішими і швидшими з погляду впровадження. Підтримка невеликих інвестицій у сфері ефективного використання енергоресурсів здійснюється НЕФКО через Програму енергозбереження та Енергозберігаючу кредитну лінію [2].

У кожному ВНЗ має активно працювати міжнародний відділ, шукаючи різноманітні програми, що підтримуються грантами та іншими фінансовими інструментами, розробляти та подавати проекти для участі ВНЗ у цих програмах.

Одним з можливих джерел фінансування діяльності ВНЗ з енергозбереження може стати механізм публічно-приватного (або державно-приватного) партнерства (PPP – Public Private Partnership), що полягає у встановленні довгострокових відносин між владою та підприємствами чи їх громадськими об'єднаннями з метою вирішення важливих для усього суспільства соціально-економічних проблем.

Найпоширенішими об'єктами PPP є: житлово-комунальна сфера (виробництво та транспортування теплової та електричної енергії, водопостачання, експлуатація та благоустрій); енергозбереження; експлуатація будівель бюджетного сектора економіки тощо. Особливого значення PPP набуває нині в екологічній сфері.

Висновок

Оскільки проблема високого рівня забруднення навколишнього середовища в Україні накладається на проблему енергетичної залежності та енергетичної неефективності за умов подорожчання енергоносіїв, насамперед важливою є участь бізнесу в розробці і застосуванні технологій енерго- та ресурсозбереження.

Аналіз переваг та недоліків цього механізму фінансування енергоощадної діяльності бюджетної сфери та можливих ризиків є перспективним напрямом подальших досліджень.

Список літератури

1. Програма Міністерства освіти і науки України щодо зменшення споживання енергоресурсів навчальними закладами та установами освіти, підпорядкованими Міністерству і фінансування яких здійснюється з державного бюджету, на 2010-2014 рр.

2. Сафіуліна К.Р. Енергозбереження в університетських містечках : посібник для студ. вищих закл. освіти / К.Р. Сафіуліна, А.Г. Колієнко, Р.Ю. Тормосов. – К. : ТОВ «Поліграф плюс», 2010. – 300 с.

Стаття надійшла до редколегії 08.04.2012

Рецензент: д-р техн.наук, проф., В.О. Поколенко, Київський національний університет будівництва і архітектури, Київ.